

Uitvoeringsafspraken in de keten Wvggz - onttrekkingen en vermissingen

Versie 1.0

Status: definitief

Managementsamenvatting

Daar waar mensen verplichte zorg opgelegd krijgen, bestaat ook de kans dat zij zich aan verplichte zorg onttrekken en vermist raken. Deze handreiking geeft afspraken weer die in de keten zijn gemaakt over de uitvoering van verplichtingen die voortkomen uit artikel 13:3a Wvvgz. In de praktijk kunnen zich situaties voordoen waarvoor de handreiking niet goed in voorziet. Lokaal dient men, in lijn met de handreiking, deze situaties op te pakken.

Onttrekking

Van een onttrekking is sprake als er naar oordeel van de geneesheer-directeur of een door hem aangewezen functionaris aan betrokkene geen verplichte zorg op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging meer kan worden verleend omdat betrokkene buiten beeld geraakt is. Dat geldt zowel voor ambulante als klinische verplichte zorg.

De onttrekking wordt door of namens de geneesheer-directeur aan de verplichte zorg officier van justitie gemeld. Dit gebeurt met een maandelijks te versturen overzicht. Het overzicht kan voor de officier van justitie aanleiding zijn om het gesprek met de geneesheer-directeur aan te gaan over de verplichte zorg bij bepaalde betrokkenen. Wordt de verplichte zorg weer hervat, dan wordt dit door of namens de geneesheer-directeur bij diezelfde officier van justitie gemeld. Er worden door partijen in de keten nog nadere afspraken gemaakt over de vorm waarin deze meldingen, zo mogelijk landelijk uniform en elektronisch, kunnen worden gedaan.

Let op! Een onttrekking wordt niet aan de politie gemeld.

Vermissing

Als bij een onttrekking de betrokkene, na zoekactiviteiten van of namens de geneesheer-directeur, onvindbaar is, is er sprake van een vermissing en kan de geneesheer-directeur bij de politie melding doen van vermissing als opsporingen nodig is. Afhankelijk van de urgentie van de melding zijn twee manieren van melding doen. Urgente vermissingen worden gemeld via 112, overige vermissingen in het online portaal van de politie. Bij het doen van de melding wordt onderbouwd waarom er sprake is van een urgente of minder urgente vermissing.

Vermissingen dienen gemeld te worden door een functionaris met toegang tot alle benodigde gegevens en die 24/7 bereikbaar is om de juiste politie-inzet te kunnen bepalen. Op basis van de ontvangen informatie bepaalt de politie de ernst van de vermissing. Dit is voor de politie en de officier van justitie van belang om te kunnen bepalen welke opsporingsbevoegdheden zij in mogen zetten.

Op- en afschalen

Gedurende de looptijd van de vermissing kan het voorkomen dat een vermissing urgenter wordt of dat de betrokkene gevonden wordt en er niet langer sprake is van een vermissing, maar enkel nog van een onttrekking. Op dat moment wordt door of namens de geneesheer-directeur contact opgenomen met de verplichte zorg officier van justitie en gesproken over het op- of afschalen van de opsporing van de vermissing. Is acuut handelen vereist of kunnen de door de politie ingezette acties worden stop gezet, dan wordt direct contact opgenomen met de politie (zonder overleg vooraf met de officier van justitie).

Ondersteuning

Is de betrokkene aangetroffen of is zijn verblijfplaats bekend en weigert de betrokkene terug te keren naar de locatie waar hij verplichte zorg ontvangt? Dan probeert de geneesheer-directeur (of iemand namens hem) of de zorgaanbieder de betrokkene terug te halen. Lukt dit niet, of is er sprake van een noodsituatie of strafbaar feit? Dan kan de politie door of namens de geneesheer-directeur om ondersteuning worden verzocht. Het verzoek wordt onderbouwd, conform lokale/regionale afspraken, ingediend bij de meldkamer, een vast contactpersoon of de wijkagent.

Inleiding

De Wet verplichte gezondheidszorg (Wvvggz) en de Wet Zorg en Dwang (WZD) vervangen de Wet BOPZ. De Wvvggz is op 1 januari 2020 in werking getreden. De Wvvggz richt zich op personen die als gevolg van een psychische stoornis ernstig nadeel ondervinden. In de Wet BOPZ stond een gedwongen opname centraal om dit te voorkomen en mensen te helpen. De Wvvggz maakt het mogelijk om verplichte zorg ambulante uit te voeren. Gedwongen opname blijft mogelijk als het in de eigen omgeving niet lukt, te onveilig of medisch noodzakelijk is.

De Wvvggz biedt zorgverleners meer instrumenten voor zorg op maat. Het idee is maatwerk te leveren en verplichte zorg zo kort mogelijk - en zo lang als noodzakelijk - te geven. De Wvvggz is er alleen voor als het echt niet anders kan; het is voor mensen met psychische problemen beter om verplichte behandeling te voorkomen. Dit vraagt dat gemeenten en zorgaanbieders signalen van naasten en buurtbewoners serieus nemen. Tijdig beginnen met een passende behandeling is in het belang van de cliënt en van de samenleving.

Daar waar mensen verplichte zorg opgelegd krijgen, bestaat ook de kans dat zij zich aan verplichte zorg onttrekken en vermist raken. In artikel 13:3 Wvvggz staat beschreven hoe de geneesheer-directeur (zorgaanbieder), de officier van justitie (het OM) en de politie dienen te handelen op het moment dat een betrokkene zich aan verplichte zorg onttrekt en mogelijk ook vermist is. Ten opzichte van de Wet BOPZ zijn er veranderingen in verantwoordelijkheden en taken.

In de praktijk bleek er behoefte om nadere afspraken te maken over de interpretatie en over de uitvoering van het artikel. Met deze handreiking, die is opgesteld door GGZ-Nederland, de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, het OM en de politie, wordt een hulpmiddel geboden bij het inrichten van het proces rondom en het op weg helpen van de praktijk in het omgaan met onttrekkingen en vermissingen in het kader van de Wvvggz. Gelet op deze insteek kunnen zich situaties voordoen waarvoor de handreiking niet goed in voorziet. Lokaal dient men, in lijn met de handreiking, deze situaties op te pakken.

NB. Naast de Wvvggz is op 1 januari 2020 ook de WZD in werking getreden, deze wet regelt de rechten bij onvrijwillige zorg of onvrijwillige opname van mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie). Deze groep valt, net als de personen die in het overgangsjaar 2020 nog onder de BOPZ vallen, niet binnen de reikwijdte van deze handreiking.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk worden verschillende begrippen die in artikel 13:3 worden genoemd – voor zover deze niet toegelicht zijn in artikel 1:1 Wvvggz - nader gedefinieerd. Hoofdstuk 2 gaat in op de verschillende actoren die het proces kent en de rol die zij vervullen. Waarna in hoofdstuk 3 het proces aan de hand van een stroomschema wordt beschreven.

1. Definities

In het eerste artikel van de Wvvgz wordt een aantal definities gegeven, waaronder:

Accommodatie: bouwkundige voorziening of een deel van een bouwkundige voorziening met het daarbij behorende terrein van een zorgaanbieder waar zorg wordt verleend;

Geneesheer-directeur: arts als bedoeld in de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg, aangewezen door en in dienst van de zorgaanbieder en verantwoordelijk voor de algemene gang van zaken op het terrein van zorg en de verlening van verplichte zorg;

Tenuitvoerlegging: er voor zorg dragen dat de zorgaanbieder kan beginnen met de uitvoering van de crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of zorgmachtiging;

Verplichte Zorg: zorg die ondanks verzet kan worden verleend op grond van een zorgmachtiging, crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel, beslissing tot tijdelijke verplichte zorg voorafgaand aan een crisismaatregel als bedoeld in artikel 7:3 en de beslissing tot tijdelijke verplichte zorg in een noodsituatie als bedoeld in de artikelen 8:11 en 8:12;

Zorgaanbieder: een rechtspersoon die bedrijfsmatig of beroepsmatig zorg als bedoeld in artikel 3:2 verleent, een organisatorisch verband van natuurlijke personen die bedrijfsmatig of beroepsmatig zorg als bedoeld in artikel 3:2 verlenen of doen verlenen, of een natuurlijk persoon die bedrijfsmatig zorg als bedoeld in artikel 3:2 doet verlenen;

Zorgverlener: een natuurlijke persoon die beroepsmatig zorg verleent.

Artikel 13:3 Wvvgz kent echter ook een aantal begrippen die niet verder zijn gedefinieerd in de Wvvgz of de bijbehorende Memorie van Toelichting. Denk hierbij aan begrippen als 'Onttrekking', 'Vermissing' en 'Ondersteuning'. Vanuit de praktijk is er echter wel behoefte om deze begrippen nader te definiëren. Bij deze definities is het van belang om in het achterhoofd te houden dat deze betrekking hebben op situaties waarin betrokkene is opgenomen in een accommodatie als op situaties waarin betrokkene ambulante (bijvoorbeeld thuis) verplichte zorg ontvangt.

Ondersteuningsverzoek: verzoek van de geneesheer-directeur aan de politie om ondersteuning in verband met het laten terugkeren van weigerachtige betrokkene en/of de verdere tenuitvoerlegging of uitvoering van een crisismaatregel, een machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging om ervoor te zorgen dat betrokkene weer verplichte zorg kan ontvangen.

Onttrekking: als er naar oordeel van de geneesheer-directeur aan betrokkene geen verplichte zorg op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging meer kan worden verleend omdat betrokkene bij zijn behandelaars buiten beeld geraakt is, er een gebrek is aan de continuïteit van zorg en het wel nodig is dat zorg wordt verleend.

Uitvoering: de inhoudelijke uitvoering van verplichte zorg op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging.

Vermissing: als betrokkene zich onttrokken heeft aan verplichte zorg en van wie de verblijfplaats - na zoekactiviteiten van de geneesheer-directeur, zorgaanbieder of zorgverlener - onbekend is.

In de Wvvgz wordt in artikel 13:3 lid 5 gesproken over het bij de officier van justitie melden van een vermissing als vermoedt wordt dat een betrokkene in levensgevaar verkeert of een misdrijf als bedoeld in artikel 67 lid 1 WvSv¹ zal plegen met een aanzienlijk risico op ernstige schade voor hemzelf of voor een ander. Ten aanzien van het opsporen van een vermiste betrokkene wordt in de handreiking aangesloten bij de definities die het OM en de politie hanteren: de urgente vermissing levensgevaar, de urgente vermissing door omstandigheden en de overige vermissing. Deze definities hangen namelijk samen met de (opsporings-)bevoegdheden die zij in mogen zetten.

Urgente vermissing: de urgente vermissing betreft een specifieke categorie vermissingen. Het betreft zowel de urgente vermissing levensgevaar als de urgente vermissing door omstandigheden. Van een urgente vermissing levensgevaar is sprake als uit de beschikbare informatie blijkt dat er substantiële aanwijzingen zijn die er op duiden dat er een aanzienlijk risico op levensgevaar is voor betrokkene (de vermiste) of een ander. Bij een urgente vermissing door omstandigheden kan gedacht worden aan situaties waarbij de betrokkene dringend medicatie nodig heeft, de vermiste risico loopt om misbruikt te worden of de betrokkene naar het buitenland wil vertrekken of mee naar toe zal worden genomen door derden.

Overige vermissing: betreft een vermissing die niet urgent is.

1.1. Nadere toelichting

1.1.1 Onttrekking en vermissing

Zoals uit de definities blijkt is er sprake van onttrekking als iemand geen verplichte zorg meer kan worden verleend.

Van een onttrekking is onder andere sprake als:

- Betrokkene wegloopt uit de accommodatie.
- Betrokkene na een tijdelijke onderbreking niet is teruggekeerd naar de accommodatie.
- Betrokkene zich niet meldt voor ambulante verplichte zorg op de polikliniek.
- Betrokkene niet op het afgesproken tijdstip op het afgesproken verblijfadres is voor ambulante verplichte zorg.

Op het moment dat iemand zich onttrekt aan verplichte zorg en deze is onvindbaar na zoekactiviteiten die door of namens de van de geneesheer-directeur, zorgaanbieder of zorgverlener worden uitgevoerd, dan is er sprake van een vermissing. Hiermee wordt gesteld dat iedere vermissing een onttrekking is, maar niet iedere onttrekking is een vermissing.

¹ Voorlopige hechtenisfeiten waarop vier jaar of meer gevangenisstraf staat: bijvoorbeeld diefstal, mishandeling met voorbedachten rade, zware mishandeling, oplichting of verkrachting.

Voordat een vermissing bij politie gemeld wordt, is het van belang dat door of namens de geneesheer-directeur de afweging wordt gemaakt of het noodzakelijk is om de politie (op dat moment) in te zetten, of het in het belang van betrokkene of in het belang van de maatschappij is dat de verblijfplaats wordt vastgesteld. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat betrokkene op de terugweg vertraging heeft met de trein en niet beschikt over een mobiele telefoon. In dat geval is er eigenlijk sprake van door omstandigheden veroorzaakte onttrekking en is het zonde als de politie haar capaciteit en middelen inzet om de betrokkene op te sporen.

Urgente vermissingen vormen een categorie binnen het totaal aan vermissingen. Bij een urgente vermissing kan onderscheid worden gemaakt in een urgente vermissing door omstandigheden en een urgente vermissing levensgevaar. Bij deze laatste categorie is sprake van een risico op levensgevaar voor betrokkene (de vermiste) of anderen. Om het urgente levensgevaar vast te kunnen stellen zijn er substantiële aanwijzingen nodig.

Onder substantiële aanwijzingen wordt bijvoorbeeld verstaan:

- Een vermissing waarbij de vermissing een complete tegenstelling is tot het normale gedrag.
- Aanwijzingen dat de vermissing in verband gebracht kan worden met enig strafbaar feit.
- De vermissing een gevaar vormt voor de veiligheid van anderen/samenleving of voor de vermiste zelf.

1.1.2 Op- en afschalen

Op het moment dat een betrokkene vermist raakt, wordt door of namens de geneesheer-directeur geadviseerd of het een urgente vermissing is of niet. De geneesheer-directeur beschikt namelijk over de beste informatie om over de urgentie te adviseren. De inschaling dient ook als input voor het handelen van politie en het OM, die de urgentie van de in te zetten (opsporings)bevoegdheden bepalen, én voor het op- en afschalen.

Gedurende de looptijd van de vermissing, kan het voorkomen dat een vermissing urgent wordt of dat de betrokkene gevonden wordt en er niet langer sprake is van een vermissing, maar enkel nog van een onttrekking. Op dat moment wordt door of namens de geneesheer-directeur contact opgenomen met de verplichte zorg officier van justitie en gesproken over het op- of afschalen van de vermissing. Is acuut handelen vereist of kunnen de door de politie ingezette acties worden stop gezet, dan wordt direct contact opgenomen met de politie (zonder overleg vooraf met de officier van justitie), die kan indien nodig schakelen met de piketofficier.

1.1.3 Ondersteuning

Is de betrokkene aangetroffen of is zijn verblijfplaats bekend en weigert de betrokkene terug te keren naar de locatie waar hij verplichte zorg ontvangt? Dan probeert de geneesheer-directeur (of iemand namens hem) of de zorgaanbieder de betrokkene terug te halen. Lukt dit niet, of is er sprake van een noodsituatie of strafbaar feit? Dan kan de politie door of namens de geneesheer-directeur om ondersteuning worden verzocht.

Van een noodsituatie is sprake als de zorgaanbieder inschat dat gelet op haar kennis en eerdere ervaringen zich een situatie met (dreigend) geweld zal voordoen. De zorgaanbieder dient op dat moment eerst stappen te nemen om deze dreiging terug te brengen tot beheersbare proporties, bijvoorbeeld door extra personeel in te zetten. Op het moment dat de zorgaanbieder hieraan heeft voldaan, maar het risico op (dreigend) geweld niet teruggebracht kan worden tot beheersbare proporties, kan gesproken worden van een noodsituatie waarvoor de GGZ een beroep op de politie kan doen². Is de politie ingeschakeld en/of ter plaatse, dan dient er altijd ruimte te zijn om ook weer af te kunnen schalen.

Let op! Weeg bij het inzetten van de politie ter ondersteuning ook mee of dit in het belang is van de betrokkene en de vertrouwensrelatie tussen betrokkene en GGZ. Het opsporen en staande houden door de politie van een betrokkene kan erg traumatiserend zijn. Het inzetten van de politie is een ultimatum remedium.

2. Actoren en hun rol

Bij het proces rondom onttrekkingen en vermissingen zijn de geneesheer-directeur (zorgaanbieder), de officier van justitie (het Openbaar Ministerie), de Minister van Justitie en Veiligheid (het ministerie) en de politie betrokken. Ten aanzien van de Wet BOPZ zijn er in de verantwoordelijkheden en taken veranderingen opgetreden. Overeenkomstig artikel 13:3 Wvvgz en de Memorie van Toelichting hebben de genoemde actoren de volgende rol:

2.1 Geneesheer-Directeur (GD)

De geneesheer-directeur is verantwoordelijk voor de algemene gang van zaken op het terrein van zorg en de verlening van verplichte zorg.

Hij bepaalt of er sprake is van een onttrekking. De geneesheer-directeur meldt een onttrekking bij de officier van justitie. Betreft het een onttrekking waar zorgen over zijn, dan wordt dat erbij vermeld. Betreft de onttrekking een persoon die met een strafrechtelijke titel in een accommodatie van een zorgaanbieder is geplaatst, dan gaat er ook een melding naar de Minister van Justitie en Veiligheid³.

Naar aanleiding van een onttrekking worden door de zorgaanbieder (zoek)acties uitgevoerd om bijvoorbeeld te kunnen achterhalen waarom de betrokkene niet op de afspraak is verschenen. Hierbij kan worden gedacht aan het bellen van betrokkenen of het contacten van mogelijke verblijfplaatsen. Blijkt na zoeken dat de betrokkene onvindbaar is, dan is er sprake van een vermissing. Een vermissing wordt door de geneesheer-directeur bij de politie gemeld. Melden kan, afhankelijk van de urgentie, via het door de politie daarvoor ontworpen portaal of 112.

In verband met het op- en afschalen is het daarnaast aan de geneesheer-directeur om de vermissing te monitoren. Hij kan beoordelen wanneer een vermissing urgent wordt en dit gemeld dient te worden bij de politie en officier van justitie. Ditzelfde geldt ook voor het afschalen van de vermissing tot een onttrekking. Is acuut handelen vereist, dan wordt direct contact opgenomen met de politie (zonder overleg vooraf met de officier van justitie).

Als betrokkene weigert terug te keren naar de plaats waar verplichte zorg wordt geboden, bijvoorbeeld naar de accommodatie waarin hij op grond van een zorgmachtiging of een (voortzetting) crisismaatregel is opgenomen, kan de geneesheer-directeur de politie om ondersteuning vragen. Ondersteuning kan ook worden gevraagd ten behoeve van de tenuitvoerlegging en uitvoering van de verplichte zorg, zowel klinisch als ambulante.

² Zie handreiking "(Gewelds)Incidenten tijdens de behandeling. Handreiking tot samenwerking tussen GGZ en politie".

³ Momenteel wordt het werkproces rondom het melden bij de Minister - separaat aan deze handreiking - nog uitgewerkt.

Op het moment dat de uitvoering van de verplichte zorg na een onttrekking of vermissing weer wordt hervat, meldt de geneesheer-directeur dit via de beveiligde mail aan de verplichte zorg officier van justitie.

De geneesheer-directeur kan zijn taken laten uitvoeren door een andere functionaris. In de beleidsdocumenten van de instelling is geregeld welke functionarissen gemandateerd zijn om namens de geneesheer-directeur besluiten te nemen. Hierbij is echter wel van belang dat dit gebeurt door een functionaris die bevoegd is om beslissingen te nemen, om de benodigde informatie met de politie en de officier van justitie te delen en dat hij 24/7 bereikbaar is om (indien nodig) nadere vragen te beantwoorden in verband met de opsporing⁴. Bij het delen van informatie is de geneesheer-directeur of de functionaris die namens hem handelt gebonden aan het beroepsgeheim. Het conflict van plichten biedt de bepalende afweging voor het evt. doorbreken daarvan richting bijvoorbeeld politie, de officier van justitie en/of familie.

2.2 Officier van justitie (OvJ)

De officier van justitie is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging⁵ van verplichte zorg. Hij of zij kan bij een onttrekking aan verplichte zorg zo nodig maatregelen nemen om de tenuitvoerlegging weer te hervatten.

De OvJ ontvangt de onttrekkingsmeldingen van de geneesheer-directeur en onderneemt indien nodig vervolgacties.

Als de betrokkene wegloopt uit de accommodatie waarin hij is opgenomen of niet terugkeert van een tijdelijke onderbreking, kan de officier van justitie zo nodig de politie inschakelen om betrokkene op te sporen en terug te laten brengen naar de accommodatie of op andere wijze ondersteuning laten bieden bij het uitvoeren van de maatregel. In de wet is bepaald dat de officier van justitie hiervoor eerst de burgemeester moet benaderen. In de praktijk blijkt dit niet een reële en werkbare optie en zijn er gemeenten die deze taak inmiddels gemandateerd hebben aan de hulpofficieren van justitie. In gemeenten waar geen mandaat is, wordt de geneesheer-directeur geadviseerd rechtstreeks de politie in te (laten) schakelen, zonder tussenkomst van de officier van justitie⁶.

Bij een vermissing handelt de politie onder de verantwoordelijkheid van het OM. Op het moment dat er behoefte aan is of de melding zich ontwikkelt tot een urgente vermissing, neemt de politie en/of de geneesheer-directeur contact op met de officier van justitie.

2.3 Politie

De politie heeft tot taak om de rechtsorde te handhaven en hulp te verlenen aan hen die dat behoeven (artikel 3 Politiewet). Tot op heden werden vermissingen uit zorginstellingen, die niet in verband gebracht konden worden met enig strafbaar feit, onderzocht op basis van dit artikel uit de Politiewet.

4 Om een vermiste op te kunnen sporen is het namelijk van groot belang dat politie en OM over voldoende informatie beschikken en indien nodig nadere informatie op kunnen vragen.

5 Wat betreft de verantwoordelijkheid voor het feitelijk in gang zetten van de zorgverlening aan de betrokkene dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de tenuitvoerlegging en de uitvoering van de zorgmachtiging. De geneesheer-directeur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de zorgmachtiging. De tenuitvoerlegging is bij het openbaar ministerie belegd. Deze tenuitvoerlegging houdt in dat het openbaar ministerie een afschrift van de zorgmachtiging doet toekomen aan de in die zorgmachtiging opgenomen zorgaanbieder. Daarmee is de officier van justitie eindverantwoordelijke voor het proces en is de geneesheer-directeur eindverantwoordelijk voor de zorginhoud.

6 Conform artikel 8:10 kan de zorgaanbieder, geneesheer-directeur of de zorgverantwoordelijke bij de uitvoering van een crisismaatregel, een machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of de zorgmachtiging zo nodig de hulp in roepen van bijvoorbeeld de politie.

Met de inwerkingtreding van de Wvggz heeft de politie voor het onderzoeken van vermissingen gerelateerd aan de Wvggz grond om deze vermissingen op basis van deze wet te onderzoeken.

Op basis van de ontvangen informatie bepaalt de politie de ernst van de vermissing. Ingeval van urgente Wvggz-vermissingen onderneemt de politie direct actie om de betrokkene op te sporen. Bij overige Wvggz-vermissingen kan de politie de melding opnemen, de vermiste signaleren⁷ en daar waar mogelijk/noodzakelijk de vermiste opsporen binnen de kaders die er daartoe zijn. Waar nodig zet de politie ook bij onttrekkingen opsporingsbevoegdheden in. Dit kan alleen in opdracht van de officier van justitie, na machtiging van de rechter-commissaris.

De politie biedt indien noodzakelijk ondersteuning bij de tenuitvoerlegging of uitvoering van verplichte zorg. Er kan ook een beroep op de politie worden gedaan om een betrokkene (weer) in verplichte zorg te krijgen, nadat de betrokkene weigert terug te keren.

⁷ Signaleren houdt in dat de betrokkene in de systemen van politie en justitie vermeldt staat als vermist, zodat bij een 'hit' iedereen die het systeem kan raadplegen weet dat betrokkene wordt gezocht.

3. Werkproces

Toelichting

1. Van een onttrekking is sprake als er naar oordeel van de geneesheer-directeur iemand geen verplichte zorg meer kan worden verleend, omdat betrokkene buiten beeld geraakt is, er een gebrek is aan de continuïteit van zorg en het wel nodig is dat zorg wordt verleend

2. Op het moment dat iemand zich onttrekt aan verplichte zorg, worden er door de GGZ zoekactiviteiten ingezet, zoals:

- Het (meermalig) benaderen van betrokkene via telefoon en/of social media
 - Bij toestemming: het contacten van familieleden of naasten van betrokkene om na te vragen of betrokkene bij hen verblijft of dat zij bekend zijn met de verblijfplaats van betrokkene.
 - Het checken van bekende verblijfplaatsen van betrokkene
 - Specifieke, casusafhankelijke zoekactiviteiten.
- Wordt betrokkene niet gevonden, dan is hij/zij voor de GGZ onvindbaar.

3. Is er sprake van een vermissing en heeft de GD een ernstig vermoeden dat de betrokkene of een ander in levensgevaar verkeert of dat betrokkene een ernstig misdrijf zal plegen met een aanzienlijk risico op ernstige schade voor hemzelf of voor een ander?

* Een vermissing is een vorm van onttrekking, waarvoor aanvullende vereisten gelden voor het melden ervan.

Preventie en voorbereiding

Op het moment dat een betrokkene zich onttrekt aan verplichte zorg of vermist raakt, is het belangrijk dat met de officier van justitie en politie informatie kan worden gedeeld. Bij een vermissing staat het delen van informatie in het teken van de opsporing. Bij een betrokkene die al wat langer in zorg is, kan door of namens de geneesheer-directeur, de zorgaanbieder of zorgverlener worden ingeschat of het gevaar bestaat dat de betrokkene zich onttrekt of vermist raakt. Als dit het geval is kunnen, waar mogelijk, alvast een signalement, een foto of andere relevante gegevens worden vastgelegd die voor het opsporen van belang kunnen zijn. Ook zou besproken kunnen worden of betrokkene toestemming geeft om bepaalde opsporingsbevoegdheden in te zetten als de betrokkene zich onttrekt aan verplichte zorg. Deze handelingen kunnen het opsporen van de betrokkene bij een vermissing bespoedigen.

Opmerken onttrekking

Als een betrokkene op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging geen verplichte zorg kan worden verleend, dan meldt de betrokken zorgverlener dit aan de geneesheer-directeur of een daarvoor aangewezen functionaris. Vervolgens wordt door of namens de geneesheer-directeur besloten of er daadwerkelijk sprake is van een onttrekking. De onttrekking wordt middels een verslag in het patiëntendossier vastgelegd en gemeld aan de officier van justitie die belast is met verplichte zorg (zie artikel 13:3 lid 1 Wvvgz).

Melden onttrekking

Aan de plicht om aan de officier van justitie te melden kan worden voldaan door éénmaal per maand, via de beveiligde mail, een overzicht te versturen van personen die zich aan de verplichte zorg onttrokken hebben.

Het overzicht dient per onttrekking de volgende informatie te bevatten:

- BSN
- Dossier/kenmerknummer
- Voornamen
- (Geboorte) Achternaam
- Geboortedatum
- Geboorteplaats
- Titel verplichte zorg
- Datum van onttrekking
- Datum van terugkeer (indien van toepassing)
- Gevaarsindicatie/Risico-inschatting
- Reden onttrekking

Betrokkene weer in zorg krijgen

Door of namens de geneesheer-directeur worden acties ingezet om de betrokkene weer in verplichte zorg te krijgen.

Ook de officier van justitie kan beslissen om bepaalde acties in te zetten om de verplichte zorg weer te kunnen hervatten. Op het moment dat de officier van justitie bijvoorbeeld constateert dat de betrokkene zich heeft onttrokken aan de verplichte zorg, kan dat aanleiding zijn om:

- De casus te bespreken in het Zorg- en Veiligheidshuis (als betrokkene hier niet mee instemt, gebeurt dit anoniem);
- Te overleggen met de geneesheer-directeur (bijv. over hoe onttrekkingen kunnen worden voorkomen of de zorgmachtiging wellicht aanpassing behoeft);
- Een opdracht aan de politie te geven om bepaalde bevoegdheden in te zetten.

Opmerken vermissing

Als bij een onttrekking niet direct duidelijk is waar betrokkene verblijft worden door de zorgaanbieder diverse acties uitgevoerd om de betrokkene te vinden:

- Het (waar nodig) meermalig benaderen van betrokkene via telefoon en/of social media.
- Het checken van bekende verblijfplaatsen van betrokkene.
- Specifieke, casusafhankelijke zoekactiviteiten.
- Als daar toestemming voor is gegeven of er sprake is van een conflict van plichten: Het contacteren van familieleden of naasten van betrokkene om na te vragen of betrokkene bij hen verblijft of dat zij bekend zijn met de verblijfplaats van betrokkene.

Hierbij wordt van de zorgaanbieder niet verwacht dat zij een volwaardig opsporingsonderzoek uitvoeren. Op het moment dat betrokkene voor de GGZ onvindbaar is, wordt de onttrekking op dat moment aangemerkt als een vermissing.

Categoriseren vermissing

Op het moment dat zich een vermissing voordoet, wordt door of namens de geneesheer-directeur bepaald of er sprake is van een urgente vermissing of van een overige vermissing en daarmee of de vermissing bij 112 of via het portaal gemeld dienen te worden.

Melden urgente vermissing

Urgente vermissingen worden door of namens de geneesheer-directeur gemotiveerd (waarom is er sprake van urgent of overig) gemeld bij 112. Ook de officier van justitie wordt door of namens de geneesheer-directeur geïnformeerd over de urgente vermissing. Dit kan telefonisch of via de mail. Daarnaast wordt in het maandelijkse overzicht voor de officier van justitie met de onttrekkingen in de toelichting bij de onttrekking aangegeven dat het een urgente vermissing betreft.

112

Bij het melden van de urgente vermissing bij 112 worden de volgende gegevens/informatie gedeeld:

- Persoonsgegevens
- Beschrijving/signalement van de vermiste (om een vermiste snel te kunnen signaleren is een foto dringend wenselijk)
- Situatie/ omstandigheden/ context:
 - o Waarom is er sprake van een urgente vermissing?
 - o Wat is de titel van de verplichte zorg (CM, VCM, ZM of strafrecht)?
 - o Beeld van de vermiste: wat maakt hem/haar kwetsbaar en/of gevaarlijk?
 - o Beeld van de omgeving: wat is de locatie van de vermissing? Waar zou de vermiste zich kunnen bevinden?

Deze informatie wordt door medewerkers van de meldkamer aan de hand van een protocol op gestructureerde wijze uitgevraagd. De politie voert de regie over het opnemen en registreren van de melding en het (laten) signaleren van de vermiste, hierbij wordt getoetst of het inderdaad een urgente vermissing betreft. Mocht het noodzakelijk zijn, dan wordt ook regie gevoerd over de eerste zoek/opsporingsacties. Nadat de eerste handelingen zijn verricht wordt de vermissing binnen de politie doorgeleid.

De officier van justitie

De officier van justitie wordt, in verband met het inzetten van opsporingsbevoegdheden, zo spoedig mogelijk door de politie betrokken bij het behandelen van de urgente vermissing.

Melden overige vermissing

Als er naar oordeel van de geneesheer-directeur of iemand namens hem sprake is van een overige vermissing, dan wordt de vermissing via het online vermissingen portaal bij de politie gemeld. In dit portaal is een meldformulier opgenomen waarin de gegevens staan die de politie nodig heeft om de vermissing te kunnen behandelen:

- Persoonsgegevens
- Beschrijving/signalement van de vermiste (om een vermiste snel te kunnen signaleren is een foto dringend wenselijk)
- Situatie/ omstandigheden/ context:
 - o Waarom is er sprake van een vermissing?
 - o Wat is de titel van de verplichte zorg (CM, VCM, ZM of strafrecht)?
 - o Beeld van de vermiste: wat maakt hem/haar kwetsbaar en/of gevaarlijk?
 - o Beeld van de omgeving: wat is de locatie van de vermissing? Waar zou de vermiste zich kunnen bevinden?

Opstarten (opsporings)onderzoek bij een vermissing

Op basis van de ontvangen melding wordt beoordeeld of er inderdaad sprake is van een vermissing en hoe zorgwekkend de vermissing van de betrokkene is. Hierbij wordt ook gekeken of er al vermissingsmeldingen zijn gedaan door andere behandelaars of naasten⁸. Dit alles niet alleen om prioriteit te geven aan de eventueel in te zetten (opsporings-)actie, maar ook om de urgentie van het onderzoek te bepalen.

Aan de hand van de ontvangen gegevens en informatie vormt de politie zich eerst een algemeen beeld: om wie gaat het en waarom is betrokkene vermist gemeld? Wat maakt de situatie zorgwekkend, maar niet levensbedreigend?

Vervolgens vormt de politie zich een beeld van de (kwetsbaarheid/gevaarlijkheid van de) betrokkene en een beeld van de omgeving:

- Op welke locatie/ in welke omgeving speelt de vermissing?
- Waar kan de betrokkene zich bevinden?
- Heeft de geneesheer-directeur een vermoeden van het scenario?

Op basis van deze informatie wordt een risico-inventarisatie opgesteld, waarbij zowel de risico's voor de betrokkene, diens omgeving als voor de politie zelf worden ingeschat, en worden mogelijke scenario's in beeld gebracht. Vervolgens wordt besloten over de prioriteit die toegekend wordt aan de vermissing. Dit heeft gevolgen voor de snelheid waarmee acties in worden gezet, welke acties worden ingezet en door welk team.

Inzet opsporingsbevoegdheden

Bij urgente vermissingen

In artikel 13:3a Wvggz staat geregeld dat als bij een onttrekking in het kader van de Wvggz het ernstige vermoeden bestaat dat betrokkene in levensgevaar verkeert, dat de officier van justitie, na machtiging daartoe door de rechter-commissaris, met het oog op de vaststelling van de verblijfplaats van betrokkene opsporingsbevoegdheden kan laten inzetten⁹. Dit proces wijkt af van het inzetten van opsporingsbevoegdheden bij onttrekkingen en vermissingen in andere kaders.

⁸ Het komt voor dat meerdere partijen de politie benaderen om een vermiste op te sporen. Zo kunnen familieleden onafhankelijk van de behandelaar ook een melding van vermissing doen, van belang is te voorkomen dat er meerdere trajecten door elkaar gaan lopen.

⁹ Voor het daadwerkelijk vast kunnen stellen van de verblijfplaats van betrokkene is het van belang dat de AMvB waarin de Wvggz naar wordt verwezen zo spoedig mogelijk wordt vastgesteld. Hier wordt momenteel (mei 2020) aan gewerkt.

Onttrekking en overige vermissing

Naast de inzet van opsporingsbevoegdheden bij levensgevaar, kunnen deze bevoegdheden ook worden ingezet bij een onttrekking als er geen sprake is van levensgevaar, maar wel van een ernstig vermoeden dat een misdrijf als bedoeld in artikel 67, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering zal worden gepleegd met een aanzienlijk risico op ernstig nadeel voor betrokkene zelf of voor een ander.

Van ernstig nadeel is sprake bij een aanzienlijk risico op:

- ernstig lichamelijk letsel, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade, ernstige verwaarlozing of maatschappelijke teloorgang, ernstig verstoorde ontwikkeling voor of van betrokkene of een ander.
- bedreiging van de veiligheid van betrokkene al dan niet doordat hij onder invloed van een ander raakt.
- de situatie dat betrokkene met hinderlijk gedrag agressie van anderen oproept.
- de situatie dat de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is.

Mogelijk is met betrokkene en/of diens wettelijk vertegenwoordiger eerder ook al besproken of en zo ja welke opsporingsbevoegdheden in gezet zouden mogen worden, mocht iemand zich onttrekken aan verplichte zorg of zelfs vermist raken. Dat kan het proces waarmee de bevoegdheden worden ingezet bespoedigen.

Verzoek om ondersteuning

Heeft de betrokkene zich onttrokken aan verplichte zorg of is er behoefte aan ondersteuning van de politie bij de tenuitvoerlegging en uitvoering van de crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of een zorgmachtiging? Dan kan de politie door of namens de geneesheer-directeur om ondersteuning worden gevraagd. Bij een verzoek is het voor de politie belangrijk dat er een wettelijke titel of een verdenking van een strafbaar feit is of dat er een noodsituatie dreigt te ontstaan. Het verzoek wordt onderbouwd (incl. afweging of inzet van de politie in het belang is van de betrokkene en de vertrouwensrelatie tussen betrokkene en GGZ), conform lokale/regionale afspraken, ingediend bij de meldkamer, een vast contactpersoon of de wijkagent.

Bijlage 1: Relevante wetsartikelen

Artikel 13:3 Wvvgz

1 Indien betrokkene zich onttrekt aan verplichte zorg op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of zorgmachtiging meldt de geneesheer-directeur dit aan de officier van justitie.

2 Indien betrokkene zich onttrekt aan verplichte zorg op grond van hoofdstuk 9, paragraaf 1, meldt de geneesheer-directeur dit aan de officier van justitie en aan Onze Minister van Veiligheid en Justitie, en voegt indien van toepassing daarbij de melding, bedoeld in het vijfde lid.

3 De geneesheer-directeur meldt vermissing bij de politie indien betrokkene onvindbaar is of doet een verzoek tot ondersteuning bij de politie indien betrokkene weigert terug te keren naar de accommodatie waarin hij op grond van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of zorgmachtiging is opgenomen.

4 Zodra de uitvoering van de crisismaatregel wordt hervat, meldt de geneesheer-directeur dit aan de officier van justitie.

5 Indien de geneesheer-directeur het ernstige vermoeden heeft dat betrokkene in levensgevaar verkeert of een misdrijf als bedoeld in artikel 67, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, zal plegen met een aanzienlijk risico op ernstige schade voor hemzelf of voor een ander, vermeldt hij dit met redenen omkleed in de melding aan de officier van justitie en de melding van vermissing.

Artikel 13:3a Wvvgz

1. Indien het ernstige vermoeden bestaat dat betrokkene, die zich aan de uitvoering van de verplichte zorg heeft onttrokken, in levensgevaar verkeert of een misdrijf als bedoeld in artikel 67, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, zal plegen met een aanzienlijk risico op ernstig nadeel voor hemzelf of voor een ander, kan de officier van justitie, na machtiging daartoe door de rechter-commissaris, met het oog op de vaststelling van de verblijfplaats van betrokkene een opsporingsambtenaar bevelen:

- a. een persoon stelselmatig te volgen of stelselmatig diens aanwezigheid of gedrag waar te nemen, zo nodig met behulp van een technisch hulpmiddel;
- b. vertrouwelijke communicatie die plaatsvindt met gebruikmaking van de diensten van een aanbieder van een communicatiedienst, op te nemen met een technisch hulpmiddel;
- c. gegevens te vorderen over een gebruiker van een communicatiedienst en het communicatieverkeer met betrekking tot die gebruiker. De vordering kan slechts betrekking hebben op gegevens die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen en kan gegevens betreffen die ten tijde van de vordering zijn verwerkt, dan wel na het tijdstip van de vordering worden verwerkt;
- d. gegevens te vorderen ter zake van naam, adres, postcode, woonplaats, nummer en soort dienst van een gebruiker van een communicatiedienst;
- e. met inachtneming van artikel 3.22, derde en vierde lid, van de Telecommunicatiewet, met behulp van in dat artikel bedoelde apparatuur het nummer te verkrijgen waarmee de gebruiker van een communicatiedienst kan worden geïdentificeerd;
- f. gegevens te vorderen van degene die anders dan ten behoeve van persoonlijk gebruik gegevens verwerkt ter zake van naam, adres, postcode, woonplaats, postadres, geboortedatum, geslacht en administratieve kenmerken;
- g. gegevens te vorderen van degene van wie redelijkerwijs kan worden vermoed dat hij toegang heeft tot bepaalde opgeslagen of vastgelegde gegevens.

2 Het bevel wordt gegeven voor een periode van ten hoogste een week. Het kan telkens voor een termijn van ten hoogste een week worden verlengd.

3 Het bevel is schriftelijk en vermeldt:

- a. de naam van betrokkene;
- b. de feiten of omstandigheden waaruit blijkt dat de voorwaarden, bedoeld in het eerste lid, zijn vervuld;
- c. bij toepassing van het eerste lid, onderdeel a of c, de naam of een zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van de bedoelde persoon;
- d. bij toepassing van het eerste lid, onderdeel b, zo mogelijk het nummer of een andere aanduiding waarmee de individuele gebruiker van de communicatiedienst wordt geïdentificeerd alsmede, voor zover bekend, de naam en het adres van de gebruiker;
- e. bij toepassing van het eerste lid, onderdeel a, een aanduiding van de aard van het technisch hulpmiddel of de technische hulpmiddelen waarmee de communicatie wordt opgenomen;
- f. bij toepassing van het eerste lid, onderdeel e, de naam of een zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van de gebruiker van een communicatiedienst van wie het nummer moet worden verkregen;
- g. bij toepassing van het eerste lid, onderdelen f of g, de naam of een zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van de persoon op wie de te verstrekken gegevens betrekking hebben;
- h. de wijze waarop aan het bevel uitvoering wordt gegeven, en;
- i. de geldigheidsduur van het bevel.

4 Indien bij toepassing van het eerste lid, onderdeel b, het bevel betrekking heeft op communicatie die plaatsvindt via een openbaar telecommunicatienetwerk of met gebruikmaking van een openbare telecommunicatiedienst in de zin van de Telecommunicatiewet, wordt – tenzij zulks niet mogelijk is – het bevel ten uitvoer gelegd met medewerking van de aanbieder van het openbare telecommunicatienetwerk of de openbare telecommunicatiedienst en gaat het bevel vergezeld van de vordering van de officier van justitie aan de aanbieder om medewerking te verlenen.

5 Indien bij toepassing van het eerste lid, onderdeel b, het bevel betrekking heeft op andere communicatie dan bedoeld in het tweede lid, wordt – tenzij zulks niet mogelijk is – de aanbieder in de gelegenheid gesteld medewerking te verlenen bij de tenuitvoerlegging van het bevel.

6 Het bevel wordt bij toepassing van het eerste lid, onderdeel f, gegeven aan een ambtenaar als bedoeld in artikel 3.22, vierde lid, van de Telecommunicatiewet.

7 Bij dringende noodzaak kan het bevel mondeling worden gegeven. De officier van justitie stelt in dat geval het bevel binnen drie dagen op schrift.

8 Zodra niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden, bedoeld in het eerste lid, bepaalt de officier van justitie dat de uitvoering van het bevel wordt beëindigd.

9 Het bevel kan schriftelijk en met redenen omkleed worden gewijzigd, aangevuld, verlengd of beëindigd.

10 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld:

- a. over de wijze waarop het bevel wordt gegeven;
- b. over de wijze waarop de gegevens worden gevorderd;
- c. over de wijze waarop aan de vordering wordt voldaan;
- d. met betrekking tot de opsporingsambtenaar die de gegevens vordert.

- 11 De officier van justitie doet van de verstrekking van gegevens, bedoeld in het eerste lid, onderdelen c, d, f en g proces-verbaal opmaken, waarin worden vermeld:
- a. de naam van betrokkene;
 - b. de feiten of omstandigheden waaruit blijkt dat de voorwaarden, bedoeld in het eerste lid, zijn vervuld;
 - c. indien bekend, de naam of anders een zo nauwkeurig mogelijke aanduiding van de persoon omtrent wie gegevens worden gevorderd;
 - d. de verstrekte gegevens;
 - e. de periode waarover de vordering zich uitstrekt.
- 12 De vordering van gegevens, bedoeld in het eerste lid, onderdelen c, d, f en g, wordt beëindigd zodra niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden, bedoeld in het eerste lid.
- 13 Van een wijziging, aanvulling, verlenging of beëindiging van de vordering doet de officier van justitie proces-verbaal opmaken.
- 14 De vordering bedoeld in het eerste lid, onderdelen f en g, kan geen betrekking hebben op persoonsgegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven of lidmaatschap van een vakvereniging.
- 15 De met de tenuitvoerlegging belaste ambtenaar kan ter aanhouding van betrokkene elke plaats betreden en doorzoeken.